

Popis gnezdišč bele štorke *Ciconia ciconia* v občini Ptuj v letu 1989

Distribution of White Stork's *Ciconia ciconia* nest sites in area of Ptuj in 1989

BORUT ŠTUMBERGER

1. UVOD

V okviru dela ornitološke skupine na ekološkem raziskovalnem taboru »Drava 89« je opravljen popis gnezdišč bele štorke *Ciconia ciconia* v občini Ptuj. Popis predstavlja prispevek udeležencev ornitološke skupine v sestavi Matej Bah, Tomaž Jančar, Jure Kačičnik, Gorazd Mlakar in Borut Štumberger k nacionalnemu projektu, ki poteka po navodilih ICBP v okviru mednarodnega štetja.

2. METODA

Časovno omejen termin tabora ni dopuščal, da bi zbrali vse podatke, ki jih vsebuje obrazec popisa, ki ga je izdal Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Mariboru.

Mislim pa, da nam je uspelo zbrati poglavitne parametre, ki govorijo o ekološki potenciali gnezd in gnezdišč.

S pomočjo terenskega avtomobila smo v dneh 27. 6., 28. 6., 29. 6. in 1. 7. temeljito preiskali vasi znanih in potencialnih gnezdišč v Slovenskih goricah, Halozah ter na Dravskem in Ptujskem polju.

Da bi dosegli čim večjo zanesljivost in verodostojnost popisa, smo o podatkih za eno in isto gnezditveno lokaliteto spraševali pri več domačinih.

Kot domicilen opazovalec sem rezultate popisa preverjal 15. 7., 22. 7., 8. 8., 9. 8. in 10. 8.

3. REZULTATI

3.1. Popis gnezdišč

1. Zgornja Hajdina

Štorke gnezdiijo na betonskem drogu župnijskega dvorišča (hišna številka 40), ki ga je župnik vzorno postavil s pomočjo elektro službe pred devetimi leti.

Pred tem so bile na dimniku župnišča devet let, ko pa je bilo gnezdo težko 500 kg, jih je župnik »preselil«. Tukaj so že 18 let. Letos so trije mladiči, leta 1988 so bili štirje, 1987. leta dva, 1986. pa so vsi mladiči pomrli zaradi enotedenskega deževja in močne ohladitve.

Pred leti je štorke mrtva padla na dvorišče, druga pa je vzredila vse štiri mladiče.

2. Lovrenc na Dravskem polju

Gnezdo na drogu, ki stoji na križišču ob gostilni, je zasedeno že 7 let. Mladičev nismo videli, pa tudi domačini ne vedo, koliko jih je letos. Lani so bili štirje, predlani pa nobenega.

Gnezditveni postavek na stari šoli, kjer so štorke gnezdile 40 let, pa nekaj let sameva.

Od ljudi pri gostilniških mizah smo izvedeli, da so štorke le tam, kjer so dobri ljudje. V Apačah pa jih ni zato, ker tam »streljajo«.

3. Zgornje Pleterje

Pred dvema letoma postavljen drog, ki so ga električarji na prošnjo domačinov pripravili štorke, ta ni sprejela. Na »tapravem«, deset metrov oddaljenem drogu je gnezdila 10 let.

4. Cirkovce

Gnezdo na drogu za bifejem je zasedeno

pet let. Prej so gnezdile na dimniku bližnje hiše vsaj 15 let.

Letos in lani so štorke imele po dva mladiča. V nedeljo 25. 6. pa jih je bilo za vasjo 25.

5. Spodnje Jablane

Pri hiši št. 5 je gnezditveni nastavek na drogu, ki so ga postavili električarji. Pred tremi leti so vzredile enega mladiča. Gnezdo je sedaj prazno.

6. Pongerce

Pri hiši št. 31 je letos naredila gnezdo na drogu. V času obiska je bila na gnezdu.

15. 7. 1989 je bilo gnezdo prazno, poizkus gnezditve pa izjalovljen.

Konec maja je bilo na travniku za vasjo 52 štorke.

7. Mihovce

Gnezdo na drogu v križišču je bilo letos in tudi lani prazno. Na njem je gnezdila 4

leta. Pred 3–4 leti je v bližini poskušala gnezditi.

Štorke je gnezdila dolga leta na dimniku hiše nedaleč od kapele. Zadnja gnezditve je bila pred desetimi leti.

Domačini so med košnjo opazovali približno 20 štorke.

8. Šikole

Na drogu ob cesti Ptuj–Pragersko gnezdijo štorke približno 8 let. Letos ima štiri mladiče, prav toliko jih je imela tudi lani.

9. Stražgonjca

Na drogu pred hišno št. 15 so začele štorke spletati gnezdo pred tremi tedni. Ena ima aluminijast obroček.

V času obiska je bilo gnezdo prazno. Domačini so povedali, da so dopoldan na gnezdu sedele, tri dni pa že nič več. Med košnjo so kosci opazovali 30 štorke.

10. Pragersko (občina Slovenska Bistrica)

Zadnje gnezdenje bele štorke na strehi župnišča v Markovcih pri Ptujju leta 1980 (I. Geister)
The last nesting of White Stork on the roof of priest's house at Markovci near Ptuj in 1980 (I. Geister)

Spektakularno gnezdo na dimniku stavbe na železniškem prehodu, o katerem so ljudje govorili, da je mejnik, onkraj katerega štoklje ne gnezdijo več, je zaradi katastrofalnih melioracij v okolici opuščeno že tri leta.

11. Spodnja Gorica (občina Maribor)

Gnezdo je na novo zasedeno in ima letos tri mladiče. Je na drogu električne napeljave.

12. Medvedce

Na A drogu s podstavkom je gnezdo prazno že dve leti. Letos so štoklje sicer prišle štirinajst dni pozneje, a gnezditi niso začele.

Štoklje so bile tu že od nekdaj, odkar pa se je ena zaletela v žico električne napeljave, jih ni bilo več. Domačini pravijo, da jim je žal, ker jih ni več; so »enkratne« za pobiranje voluharic.

13. Sestrže

Gnezdo na A drogu je prazno. Štoklja je bila tukaj, odkar ljudje pomnijo. Pravijo, da so izginile zato, ker so prihajali električarji. Pred letom 1982 je gnezdila na dimniku bližnje hiše, potem pa so se prestavile na drog. Lani so imele tri mladiče, leto prej pa štiri. Nedaleč od tega kraja so gnezdile na drogu v križišču pred 20 leti.

14. Majšperk

Pri OŠ na A drogu je gnezditvena košara, gnezda pa ni videti. Gnezdila je še pred tremi leti, imela je štiri do pet mladičev.

15. Breg

Na A drogu nasproti milice je letos prvič postavila gnezdo. Domačini pravijo, da je gnezdo začela spletati že prejšnje leto. V vasi je prej nikoli ni bilo. Letos ima enega mladiča.

16. Tržec

Pred tremi leti si je pletla gnezdo na A drogu, gnezdila pa ni. Gnezda ni več videti.

17. Lancova vas

Pri hišni št. 45 so štoklje že več kot trideset let. Letos so trije mladiči, lani sta bila dva, leta 1987 pet, še leto prej pa prav tako pet.

Gospodar pravi, da so štoklje uničile melioracije. Njihove so imele vedno več kot tri mladiče. Pravi tudi, da bo naslednje leto gnezdo prestavil na drog, saj se je petmetrski dimnik že krepko nagnil.

18. Sela

Gnezdo na dimniku OŠ je aktivno vsaj 15 let, pred tem je bilo dolga leta na dimniku gostilne Svenšek.

Letos je zvalila tri mladiče. Stara je enega vrgla iz gnezda, sedaj sta le še dva. Že nekaj let vzrejajo štoklje samo dva mladiča. Na koncu vasi so poskusile gnezditi na A drogu pred nekaj leti. Električarji so jim ponudili gnezditveno stojalo, pa ga niso sprejele.

19. Apače

Na A drogu nasproti trgovine so lani pričele graditi gnezdo, mladičev pa niso imele. Letos so tam trije mladiči. Pred štirimi leti so »štomarji« vrgli nedokončano gnezdo na tla.

20. Videm

Na dimniku OŠ so začele gnezditi pred osmimi leti. Šola je letos dala za nov podstavek 25 starih milijonov. Ravnatelj šole pravi, da so melioracije dale svoje. Štoklje izginjajo.

Letos sta tam dva mladiča, tretjega pa je štoklja vrgla iz gnezda. Lani niso gnezdile, predlani so bili štirje mladiči, četrti pa je padel iz gnezda.

Natančni podatki o štoklji so zapisani v šolski kroniki.

21. Kungota

Na grajskem dimniku na Ravnem polju 23 so gnezstile pred več kot desetimi leti.

22. Muretinci

Spletati je začela že lani. Letos je prvič izvalila dva mladiča, enega pa je kmalu vrgla iz gnezda. Odrasla štoklja ima nad gležnjem leve noge aluminijast obroček.

23. Gajevci

V vasi so postavili gnezditveni drog, gnezdila pa ni nikoli.

24. Gorišnica

Leta 1972 ali 1973 so pričele gnezdit na dimniku župnišča. Leta 1979 so bile presejane na drog mlade robinije, ki pa je potem bujno ozelenela.

Letos so tam trije mladiči, lani sta bila dva, leta 1987 štirje, 1986 prav tako, leta 1985 pa le eden. Leta 1978 jih je bilo pet, enega pa so vrgle iz gnezda.

25. Moškanjci

Poizkus gnezditve je bil registriran pred približno petimi leti.

26. Dornava

Čez 70 let staro gnezdo na dimniku baročnega gradu je imelo letos dva mladiča, tretji pa je padel iz gnezda. Dne 3. 6. je avtor teh zapiskov opazoval na travnikih v okolici dornavske kolonije sivih čapelj 21 belih štokelj in 35 sivih čapelj, ki so v ponevihtnih večernih meglicah lovile male sesalce in insekte.

27. Markovci

Tradicionalno gnezdišče na dimniku župnišča je leta 1980 propadlo zaradi obnovitvenih del na strehi sredi gnezditvene sezone. Leta 1978 je drugi par pričel gnezdit na dimniku stare OŠ in to gnezdo je brez presledka bilo zasedeno do letošnjega leta. V času našega obiska so štirje skoraj dorasli mladiči sedeli na robu gnezda.

28. Bukovci

Leta 1985 in 1986 je brez uspeha poskušala gnezdit na drogu pred rojstno hišo ornitologa F. Janžekoviča ter nasproti vaške gostilne »Korantov hram«. Iz neznanega vzroka so izginile pred valjenjem. Morda so se pa ustrašile Muštacevega Hanze, ki je zaslužen za mnoge melioracije v Sloveniji in je tudi doma iz te vasi. (op. ur.)

29. Trnovska vas

Na trinožnem A drogu sta dva mladiča. Tu so štoklje že pet let, prej pa so bile na dimniku župnišča. V župnišču ni bilo nikogar, da bi nam povedal kaj o zgodovini tega gnezdišča.

30. Velovlak

Petnajst let gnezdi na dimniku kmečke hiše. Letos so tam trije mladiči, lani sta bila dva, predlani pa ni gnezdila.

31. Savci (občina Ormož)

Od takrat, ko so dolino Sejanskega potoka pred štirimi leti surovo meliorirali, štoklja na drogu električne napeljave ob ribniku v Savcih ne gnezdi več.

32. Starošince

Gnezdo, ki ga je štoklja pričela spletati že pred dvema letoma, je letos prvič zasedeno. V času obiska je sedela na gnezdu, nismo pa mogli zvedeti, ali ima že mladiče.

Pred štirimi leti je štoklja poizkusila gnezdit na hišnem dimniku.

3.2. Število gnezd

Registrirali smo 16 zasedenih gnezd, pri popisu iz 1965. in 1979. leta pa obakrat 13.

Eden izmed vzrokov za povečano število gnezd je verjetno temeljitost popisa.

3.3. Poizkus gnezditve

Šest do štiri leta stare poizkuse gnezditve smo registrirali v Mihovcih, Tržcu, Moškanjcih, Starošincih in dvakrat v Bukovcih.

3.4. Zgodovinska gnezdišča

Štorklje so pred več kot desetimi leti gnezdile v Markovcih, Kungoti in Cirkovcih.

3.5. Kraj gnezda (lokaliteta)

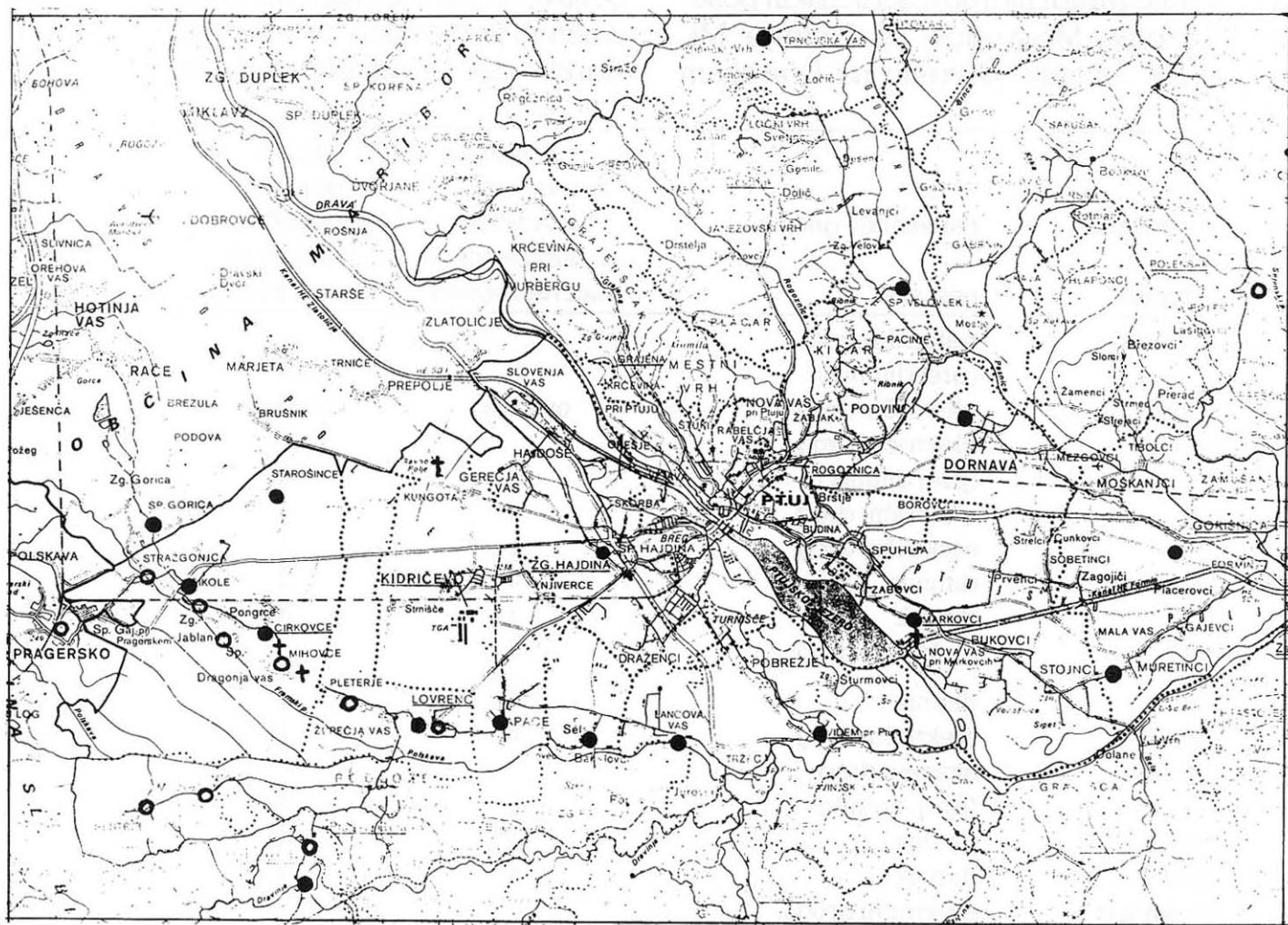
Eno gnezdo je v Halozah (Breg), štiri na Ptujem polju (Markovci, Muretinci, Dornava, Gorišnica), dve v Slovenskih goricah (Trnovska vas, Velovlak) in devet na Dravskem polju (Videm, Lancova vas, Sela, Apače, Lovrenc, Cirkovce, Šikole, Zg. Hajdina, Starošince).

Po obsežnih hidromelioracijskih delih v zahodnem delu občine v dolini Polskave in okolici Pragerskega je prišlo v zadnjih treh letih v tamkajšnji populaciji gnezdil do prave katastrofe. Štorklje so na osi med Stražgonjco in Vidmom ter vznožjem Haloz opustile 8 gnezd (50 % gnezditvene populacije). Šoštarč M. (1965) daje temu področju zanimivo ime »izgonska pokrajina«.

Število gnezd v Slovenskih goricah in na Ptujem polju pa ostaja približno enako kot v letu 1979.

3.6. Prazna gnezda

Popis iz leta 1965 omenja dve prazni

Porazdelitev gnezd bele štorklje na območju občine Ptuj leta 1989
Distribution of White Stork's nests in area of Ptuj in 1989

Legenda: ● zasedeno gnezdo
○ v zadnjih petih letih opuščeno gnezdo
+ gnezdo izpred več kot deset let

Key: ● occupied nest
○ in last five years deserted nest
+ more than ten years old nests

gnezdi v Halozah in tri v dolini Pesnice. Leta 1979 pa je bilo po eno gnezdo prazno v Halozah, dolini Pesnice in na Dravskem polju in dve na Ptujem polju.

Evidentirali smo devet praznih gnezd: tri v Halozah (Sestrže prazno 1 leto, Medvedce 2 leti, Majšperk 3 leta) in šest na Dravskem polju (Zg. Pleterje in Mihovce 2 leti, Sp. Jablane 3 leta, Lovrenc na Dravskem polju 4 leta, gnezditve v Pongercih in Stražgonjci pa je bila letos jalova).

Devet opuščenih gnezd pomeni 36 % (petnajst zasedenih = 64 %) gnezditvene populacije letošnjega popisa. Osem gnezd je propadlo zaradi hidromelioracijskih posegov (Sesterže, Medvedce, Zg. Pleterje, Mihovce, Sp. Jablane, Lovrenc na Dravskem

polju, Pongerce, Stražgonjca), eno pa iz neznanega vzroka (Majšperk).

3.7. Namestitev gnezda

Gnezda so nameščena:

na drogovi	10 (63,7 %)
na dimnikih	6 (36,3 %)

V zadnjih letih so bila štiri gnezda z dimnika preseljena na drog. Prihodnje leto bodo štoklje z dimnika »prestavili« na drog tudi v Lancovi vasi.

V Medvedcah je ob priletu h gnezdu na drog štoklja potrgala žice električne napeljave in pri tem izgubila življenje. Večino umetnih podstavkov na električnih drogovi štoklje na Dravskem polju niso sprejele,

zasedena gnezda	namestitev gnezda	število izvaljenih mladičev number of hatched young	število doraslih mladičev number of grown young	starost gnezda age of nest
occupied nests	nest site			
1. Zg. Hajdina	betonski drog (prej dimnik)	3	3	18 let
2. Lovrenc	električni drog	ni znano	ni znano	7 let
3. Cirkovce	električni drog (prej dimnik)	2	2	20 let
4. Šikole	električni drog	4	4	8 let
5. Breg	električni drog	1	1	1 leto
6. Lancova vas	dimnik	3	3	30 let
7. Sela	dimnik	3	2	25 let
8. Apače	električni drog	3	3	1 leto
9. Videm	dimnik	3	2	8 let
10. Muretinci	električni drog	2	1	1 leto
11. Gorišnica	akacijin drog (prej dimnik)	3	3	16 let
12. Dornava	dimnik	3	2	70 let
13. Markovci	dimnik	4	4	11 let
14. Trnovska vas	električni drog (prej dimnik)	2	2	10 let
15. Velovlak	dimnik	3	3	15 let
16. Starošince	električni drog	ni znano	ni znano	1 leto
16	drogovi	10	35	242 let
	dimnik	6		$\bar{x} = 15,1$ leta

Gnezditveno stanje bele štoklje v občini Ptuj v letu 1989

Breeding situation on White Stork in area of Ptuj in 1989

ampak zasedajo drogove, kjer podstavkov ni.

3.8. Zasedenost gnezd

Zanesljivo redno zasedena gnezda so v Markovcih (11 let), Gorišnici (16 let) in Zg. Hajdini (18 let).

Najstarejše je gnezdo na dimniku gradu v Dornavi in je staro okoli 70 let. Na dimniku v Lancovi vasi pa je štoklja že čez 30 let. Skupna starost vseh popisanih gnezd v občini Ptuj je 242 let, povprečna starost enega gnezda pa 15,1 leta.

Povprečna starost gnezd na vzhodu občine je večja kot na zahodu. Ta gnezda so bolj redno zasedena in so vsa na dimnikih,

ali pa so z dimnikov preseljena na umetne drogove.

3.9. Število izvaljenih in doraslih mladičev

Podatki so znani za 14 od 16 zasedenih gnezd. V teh gnezdih se je izleglo 39 mladičev, doraslo pa jih je 35.

Indeks uspešnosti doraščanja je manjši kot v prejšnjih popisih (1965: 96 in 1979: 94) in znaša 89,7.

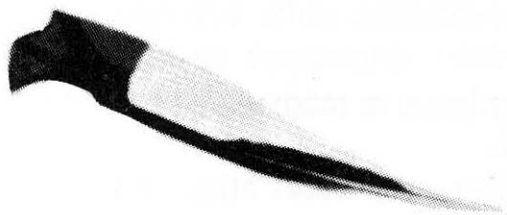
Povprečno število doraslih mladičev na gnezdo je 2,3.

Če k ugotovljenemu številu doraslih mladičev in staršev prištejemo povprečne podatke za gnezdo z neznanim številom mladičev, potem »ptujska jata« letos šteje 70 ptic.

	1965	1979	1989
število zasedenih gnezd number of occupied nests	13 (146)	13 (168)	16
gnezda z znanim številom mladičev nests with known numbers of young	10 (134)	7 (99)	14
število izvaljenih mladičev number of hatched young	33 (411)	17 (279)	39
število doraslih mladičev number of grown young	32 (370)	16 (212)	35
indeks uspešnosti doraščanja index of successfulness of growing up	96 (90)	94 (76)	89,7
povprečno število izvaljenih mladičev na eno gnezdo medial number of hatched young per nest	3,3 (3,0)	2,4 (2,8)	2,6
povprečno število doraslih mladičev na eno gnezdo medial number of grown young per nest	3,2 (2,7)	2,2 (2,1)	2

Primerjava stanja leta 1989 s popisi iz let 1965 in 1979
Comparaison on surveys in 1989, 1965 and 1979

Opomba: Podatki v oklepaju veljajo za Slovenijo
Note: Data in brackets is valid for Slovenia

LITERATURA

ŠOŠTARIČ, M. (1965): Štoklje v Slovenskem Podravju in Pomurju. Varstvo narave IV: 81–89, Ljubljana.

JEŽ, M. (1987): Bela štoklja *Ciconia ciconia* L. v Sloveniji v letu 1979. Varstvo narave 13: 79–92, Ljubljana.

Skupina ornitologov je po navodilih ICPB v občini Ptuj, ki obsega Haloze, Ptujsko polje, del Dravskega polja in del Slovenskih goric, popisala 32 gnezdišč bele štorke. 16 gnezd je bilo zasedenih, od tega jih je bilo 10 na drogovih električne napeljave, 6 pa na strešnih dimnikih. Zanimivo, da pomagal v obliki podstavkov na električnih drogovih štorke na Dravskem polju niso sprejele, ampak zasedajo raje droge brez podstavkov. V 14 gnezdih se je izleglo v letu 1989 39 mladičev, doraslo pa 35 (1965: 96, 1979: 94). Tako ocenjujejo, da je štela ptujška jata belih štorke v letu 1989 70 ptic.

In the area enclosing Ptuj, Haloze, Ptujsko polje, and a part of Dravsko polje and Slovenske gorice, a group of ornithologists surveyed, in accordance with the ICPB instructions, 32 nests of the White Stork. 16 nests were occupied, of which 10 were found on electric conduit poles and 6 on chimneys. It is interesting that the storks did not accept the pedestals placed on electric conduit poles at Dravsko polje but rather settled on the poles with no such supports. In 1989, 39 young were hatched in 14 nests, while 35 attained full growth in them (1965: 96, 1979: 94). It is thus estimated that in 1989 the flock in the above mentioned area numbered 70 White Storks.

Borut Štumberger, 62282 Cirkulane 41

Pričakovane in nepričakovane gnezdilke v Sloveniji Expected and unexpected breeders in Slovenia

IZTOK GEISTER

UVOD

Pri terenskem delu za ornitološki atlas sta dva pojava vnašala kar precej negotovosti in zmede pri vrednotenju gnezdilke. Pri pevkah (passeriformes) je bilo to območno petje nesparjenih samcev in pri nepevkah (nonpasseriformes) pojavljanje spolno nezrelih primerkov v obdobju gnezdenja. Pri pevkah je pri tem lahko šlo za petje na preletu (nekakšno fantovščino torej), za poskus kolonizacije (nemalokrat več primerkov hkrati), ali za odvečnega samca, t. i. biološko rezervo, ki po potrebi vskoči v gnezditveno že strukturirano populacijo. Pri nepevkah so se ti problemi pojavljali v zvezi s poznimi preletniki pri selitvi v njihov areal, poletnimi klateži, ki se na svojih potepanjih znotraj areala ustavijo na opazovanem mestu za nedoločen čas (pri čemer gre lahko tudi za spolno nezrele primerke) in poletnimi gosti, ki preživljajo gnezditveno obdobje

stacionarno kot spolno nezreli osebki. Vse te tri kategorije spremljevalcev gnezditvenega dogajanja so lahko gnezditveno sumljive, če se primerki pojavljajo v parih v primernih gnezditvenih prebivališčih.

Ornitološki atlas se zadovoljuje z razlikovanjem med preletnikom in gnezdilcem, zunaj kategorizacije pa pušča spolno nezrele primerke v vlogi poletnega klateža in poletnega gosta. Toda ravno desetletno terensko delo za ornitološki atlas je pokazalo, da je gnezditveno vprašanje na zoogeografsko tako pestrem ozemlju, kot je ozemlje Slovenije, zelo dinamičen pojav. Ne samo, da ti z vidika gnezdenja marginalni statusi dopolnjujejo sliko ornitofavne proučevane dežele, domnevno so tudi v neprestanem stapljanju in razdvajanju z gnezdečo populacijo.

Ker ornitološki atlas pozna le delitev na